मान्यवर, मैं घापके माध्यम से भाग्रह करूंगा कि गाजीपूर जनपद की इस खेती भीर फैक्टरी की तत्काल रक्षा की जाये। यहां किसानों को उन्नतशील बीज, खाद. कीटनाशक दवाइयों को फ़ैक्टरी की छोर से उपलब्ध कराया जाए। प्रति वर्ष 25 प्रतिशत की दर से की जा रही कटौती को रोक कर य्यावसायिक पैमाने पर खेती कराई जाए। प्रति हैक्टेयर ग्रफीम की मांग पुराने स्तर, ग्रर्थात् 12 किलो रखी जाए। फसल बीमा योजना करके उसकी खेती की सुविधा लघु एवं सीमान्त कुषकों को दी जाए। भ्रफीम कास्तकारों के परिवार को फैक्टरी में कार्य दिया जाए।

President's

प्राय: यह सर्वविदित है कि ग्रफीम तोलने, उसके क्षरण एवं नमूने के नाम पर मधिकारी लोग प्रायः गड़बड़ी करते हैं। मुल्य प्रायः किसान को कम देकर खाते में कुछ भीर मृत्य दर्ज करते हैं। कई प्रकार के रेट बनाये गए हैं। तुरन्त इन सभी गड़बड़ियों पर नियन्त्रण किया जाए। गाजीपुर ग्रफीम के नशे में सो रही अफसरशाही को चिन्तित किया जाए। मान्यवर, यदि भीघ्र गाजीपुर भ्रफीम को खेती पर ध्यान नहीं दिया गया तो मुल्क को प्राप्त होने वाली विदेशी मुद्रा में काफी कमी होगी। वर्तमान अफसरशाही भौर फैक्टरी की व्यवस्था ने किसानों को हताश कर दिया है। दिन प्रति दिन खेती का विस्तार कम होता जा रहा है। ग्रभी समय है यदि यहां सर्वेक्षण कराकर सरकार रुचि ले तो गाजीपुर मकीम एवं मफीमजन्य मन्य रासायनिक तस्वों के उत्पादन में एशिया ही नहीं, पूरी दुनिया के मानचित्र पर ग्रपना महत्व पूर्ण स्थान रखा जा सकता है।

MR. DEPUTY-SPEAKER: Now, the House will take up further considera-

tion of the Motion of Thanks on President's Address. Shri P. Namgyal to continue his speech He has already taken five minutes. He may take another five minutes. If he will take more time then other colleagues of his party may not get opportunity to speak. So, I request him to conclude in another five minutes.

SHRI P. NAMGYAL (Ladakh): I will take half an hour.

जनाब डिप्टी स्पीकर साहब, कल जब मैं बोल रहा था तो मैं वहां पर फण्डस के डिस्ट्रीव्युशन के बारे में बतला रहा था। लहाख के दो डिस्ट्क्टिस लेह भौर कारगिल में वे फण्डस को प्रावादी के बेसिज पर डिस्ट्रीव्यूट करना शुरू किये थे, इसी से मौजूदा झगड़ा शुरू हुमा..

SHRI GHULAM RASOOL KOCHAK: (Annantnag): On a point of order.

MR. DEPUTY-SPEAKER: What is the Point of Order?

SHRI GHULAM RASOOL KOCHAK: He is talking about law and order

DEPUTY-SPEAKER: what rule are you raising the point of

SHRI GHULAM RASOOL KOCHAK:

MR. DEPUTY-SPEAKER: There is no point of order.

SHRI GHULAM RASOOL KOCHAK: I have a right to raise my point of

MR. DEPUTY-SPEAKER: no point of order.

SHRI GHULAM RASOOL KOCHAK: should be given opportunity to answer every issue; I will take one

DEPUTY-SPEAKER: Order please. There is no Point of Order.

Mr. Nomgyal to continue his speech.

भी पो० नामग्याल : डिप्टी स्पीकर साहब, ग्राप को पता ही है कि गाडगिल फार्मुल में 60 परसेंट पापूलेशन पर वेटेज दी गई है, लेकिन वह जम्मू-काश्मीर में एप्लीकेबिल नहीं है, क्योंकि जब शेख

MOTION OF THANKS ON THE PRESIDENT'S ADDRESS-Contd.

[श्री पी॰नामग्याल]

343

साहब पावर में भाये तो उन्होने कहा कि गाडिंगल फार्मुले के मुताबिक 60 परसेंट पापूलेशन पर वेटेज है, जब कि जम्मु-काश्मीर में पापलेशन कम है भौर एरिया ज्यादा है। उन्होंने नेशनल डेबेलेपमेंट कान्सिल भीर प्लानिंग कमीशन के सामने इब फार्मला के खिलाफ ग्रावाज उठायी श्रौर श्रपने मकसद में कामयाब हो गये। म्रब जम्म-काश्मीर पर गाडगिल फार्म्ला एप्लीकेबिल नहीं है, जो फण्डस उन को मिलते हैं वे ज्यादातर एरिया, वेकवर्डनेस भीर गुरबत के लिहाज से मिलते हैं, लेकिन इस चीज को उन्होंने लेह ग्रीर कारगिल में लागू नहीं किया और कहा कि वहां पापुलेशन के मुताबिक मिलेगा क्योंकि लद्दाख में आबादी कम है। इसी बात को लेकर 1979 में झगड़ा शुरू हुआ।

जब ये बातें शुरू हुई तो हम ने कहा कि ग्राप सेन्टर से पापूलेशन के बेसिज पर नहीं, बल्कि एरिया के बेसिज पर पैसा लेते है तो हमारा एरिया तो पूरी स्टेट का 2/3 हिस्सा है, हम को भी उसी हिसाब से पैसा मिलना चाहिये। हमारा यह मकसद नहीं था कि स्टेट के 2/3 एरिया के हिसाब से हम को फण्डस मिले, बल्कि एरिया, पापुलेशन, डिस्टेंस धौर गुरबत को ख्याल में रख कर फण्ड्स दिया जाना चाहिये। हम बहुत फार-फलंग एरिया में बसते हैं, हमारे एक तरफ चाइना है, दूसरी तरफ पाकिस्तान है। लेकिन हमारी बातों को नहीं माना गया भीर 1980 में यहीं से क्षगड़े का श्रागाज हुआ, लहाख में इस सवाल को लेकर एजीटेशन हुआ। हम ने 27 प्वाइन्टस को लेकर अपनी मांग पेश की, जिन में तीन-वार मेजर ईशूज थे और कुछ छोटे-मोटे मसले थे। उन में एक प्वाइन्ट यह था कि सारे लहाख एरिथे को शेडयुल्ड-ट्राइब्ज डिक्लेग्नर किया जाय । रीजनल-माडोनामी विद-इन-दि

स्टेट झाफ जम्मू एण्ड काश्मीर कांस्टियूशन खास तौर से फाइनेन्शल मैटर्स में दी जाय, जिस में ला-एण्ड भार्डर शामिल नहीं था। हम ने उस में एडमिनिस्ट्रेशन की बात कभी नहीं कही है। ग्रभी कल ही जम्मू-काश्मीर भ्रसेम्बली में गर्वनर के एडेस पर जवाब देते हुए वहां के फाइनैंन्स मिनिस्टर श्री डी॰ डी॰ ठाकुर हमारे बारे में बहुत डिस्टार्टेंड फैक्ट्स पेश किये हैं, जो श्राज के श्रखबारों में शाया हुए हैं। में समझता हूं इस तरह की बातों की सारी दूनियां श्रौर मुल्क में गलतफहमी पदा करने ग्रीर गमराह करने की कोशिश की गई है। उन्होंने कहा है-लद्दाख के लोग सैप्रेट कैबिनेट की मांग करते हैं-यह बिल्कुल गलत बात है। अगर आप इजाजत देंगे तो मैं उन बातों को पढ़ कर सुना सकता हुं। उन्होंने यह भी कहा है कि शेडयल्ड टाइब्स के बारे में प्राइम मिनिस्टर साहिबा के साथ बातचीत की थी और उन्होंने भी (P. M.) यह कहा है कि यह नहीं होना चाहिये, उन्होंने प्राइम सिनिस्टर ने उस को नहीं माना है। मुझे बड़ा श्रफसोस है कि श्री ठाकूर ने प्राइम मिनिस्टर का नाम ले कर उन को भी इस में ड़ेग करने की कोशिश की है जब कि यह ईशु म्राभी प्राइम मिनिस्टर के सामने नहीं है, क्योंकि काश्मीर में ब्रार्टिकल 370 के तहत_े मगर सेन्टर कोई कानून जम्मू-काश्मीर में एप्लाई करना चाहता है तो उस के लिये एप्ली-केशन ग्रार्डर चाहिये का कसेंट चाहिये । स्टेट गवर्नमेंट रिकमेंड करेगी कि सब एण्ड सव कानून जम्मू व काश्मीर में लागू करो तब जाकर प्रेजीडेशियल आर्डरान के तहत जम्मू व काश्मीर में सेंटर का कानून एप्लो-केबिल होता है। ग्रभी तक कोई सिफारिश प्राइम मििस्टर के सामने सामने वा होम मिनिस्टर के सामने नहीं आई है और होमे मिनिस्टर साहब ने इस हाऊसे में दो-तीन बार डिनाई किया है कि कोई ऐसी रिकमेडेशन

नहीं है। लिहाजा में समझता हुं कि जो स्टेटमेंट दिया है, वह सार फैक्टस पर बेस नहीं करता है भीर वह सारा डिस्टोर्टेड

President's

में यह कहना चाहता हूं कि कैबिनेट सब कमेटी भौर लहाख एक्शन कमेटी के दर्मयान जो एग्रीमेंट हुचा है, उसको इम्पलीमेंट करने के लिये हमने कहा था। जब कैबिनेट सब-कमेटी लहाख आई थी, तो यह एग्रीमेंट हुमा था, जिसके लिये हम यहां तक तैयार हैं कि प्राइम मिनिस्टर की कयादत में या होम मिनिस्टर की कयादात में एक कमेटी बने, जिस के लिये मैं भ्रपोजीशन लीडर्स से भी गुजरारिश करूंगा कि वे भी उसमें नोमीनेटेड हों श्रीर वह कमेटी यह देखें कि जो एग्रीमेंट हम्रा है उसमें क्या क्या वायदे हये हैं । **वे** भी उस एग्रीमेंट को पढ़ें भौर देखें कि हम लोगों ने क्या क्या डिमांड किया है। ग्रापके सामने सारे फैक्टस मा जायेंगे । मैं इस पर भीर ज्यादा नहीं कहना चाहता बल्कि यह कहंगा कि जो लिख कर दिया है, उसको इम्पलीमेंट करना चाहिये फंडस के बारे में क्या-क्या कहा गया है एग्रीमेंट में, मैं पढ़ कर सुनाना चाहता हूं।

DEPUTY-SPEAKER: Cabinet Sub-Committee are you refer-

SHRI P. NAMGYAL: This is the agreement reached between the Jammu & Kashmir Cabinet Sub-Committee and the Ladak Action Committee.

MR. DEPUTY-SPEAKER: You can take something out of it and talk on those lines. But don't read out those agreements.

SHRI P. NAMGYAL: I want to read out only the relevant portion.

MR. DEPUTY-SPEAKER: You need not read it out. You should not mention here the decision of the Jammu & Kashmir Cabinet Sub-Committee.

SHRI P. NAMGYAL: There is no secrecy about this agreement, Sir.

MR DEPUTY-SPEAKER: Have you given a copy of it to the Speaker and taken his permission to read if out?

SHRI P. NAMGYAL: No. Sir. But if you permit I will place it on the Table of the House.

MR. DEPUTY-SPEAKER You can take the idea from it and speak on that basis. You can speak in a general

SHRI P. NAMGYAL: I will place it on the Table of the House.

MR. DEPUTY-SPEAKER: No. You can speak something by taking some ideas from them. Now, we are having a general discussion on the President's address.

श्री पी० नामग्याल ' जनाव मैं यह चाह रहा था कि हाऊस एनलाइटेड हो जाए कि वाकई में क्या चीज है। रोज रोज गलत स्टेटमेंटस स्टेट गवर्नमेंट की तरफ से लहाख के बारे में निकलते हैं। हमने जो रीजनल ग्राटोनामी की बात कही है वह डेवलपमेंट मैटर्स तक ही महदूद है। लहाख को ग्रलग करने की बात नहीं कही है। हम जम्मू व काश्मीर के कांस्टीट्यूशन के तहत ही बात कर रहे हैं।

मैं यह पहले भी कह चुका हूं भीर श्रव फिर करना चाहता हुं। इसलिये ये डिस्टोर्टेंड फैक्टस जो जम्मू व कांश्मीर सरकार प्रेस में दे रही है भीर एसेम्बली में भी दिये गये हैं, ये सही नहीं हैं । इसलिये मैं इस हाऊस के सामने यह बात रखना चाह रहा था । 🙀

इसी तरह से शेंड्युल्ड ट्राइब्स के बारे में उन्होने हमारे पास लिख कर दिया हुआ है कि वे स्ट्रोंगली रिकमेंड करेंगे सेन्ट्रल गवर्नमेंट को कि लहाख के लोगों की शेड्युल्ड टाइब्स डिकलेयर किया जाए । भ्रौर लहाख का जो यह इसू है, इस को सेपरेटली लिया जाएगा ।

तीसरा यह इशू था कि जो इन्होंने डिलिमिटेशन कमीशन लाया है, जम्मू व कश्मीर गर्बनमेंट ने जो डिलिमिटेशन

भी पी0 नामायाल

कमीशन मुकर्रर किया है, तो उसमें यह कहा था कि जब भी यह मौका भ्रायेगा, तो लद्दाख की एसेम्बली कांस्टी-ट्यसी बढाने की बात पर गौर किया जायेगा। ये सारी बातें हैं। यह शेड्युल्ड ट्राइब्स का मेन इश्था जो कि वहां का बहुत इस्पोर्टेंट इश् है भीर जिस पर इन्होंने एग्रीमेंट किया था भीर जिसके बारे में इन्होंने डिसाइड भी किया था। हम लोगों का यही कहना था कि जो एग्रीमेंट हुन्ना है उसको पूरा करो । जब ये वायदे पूरे नहीं किये गये तो इसी मस्ले को लेकर दिसम्बर, 1981 में एजीटेशन शुरू हुन्ना ग्रीर 15 जनवरी, 1982 को हमारे तीन लीडर ने डिमांड को प्रेस करने के लिये इंडेफिनिट हंगर स्टाइक की श्रौर श्रागे चल कर उनकी हालत खराब हई ।

उसके बाद इन्हीं डिमांण्डस को प्रैस करने के लिये 24 जनवरी को एक जुलूस उस जगह पर जा रहा था जहां तीन लोकल लीडर भुख हड़ताल पर थे। उस पर पुलिस ग्रार विदाउट वार्रानग ग्रनप्रवोक्ड फायरिंग की । जब भी फायरिंग करनी होती है तो पहले वार्रानग दी जाती है, फिर हवाई फायरिंग होती है, उसके बाद क्राऊड में रेंडम फायरिंग टांगों के हिस्से में करना होता है। लेकिन वहां पर पुलिस ने इस तरह से फायरिंग की कि वन्द्रकों को दीवार पर टारगेट पर रख कर जैसे कि फायरिंग की जाती है। पुलिस की पहली गोली से पहला श्रादमी मरा, दूसरी गोली से दूसरा श्रादमी मरा और तीसरी गोली से तीसरा भादमी जख्मी हुम्रा । इन्डिस्क्रिमिनेट फार्यीरग श्रुरू हो गया । पचास-साठ गोलियां चलाई गई ग्रौर बहुत से ग्रादमी जख्मी हये।

इस सबके लिये वहां तो हमें कोई पूछने बाला नहीं है । स्टेट गवर्नमेंट से तो हम कुछ एक्सपेक्ट नहीं कर रहे हैं । भ्रगर स्टेट में जंगल का कानून जलता है तो यह सेंटर की जिम्मेदारी बनती है कि वह वहां के हालात को देखें। माज मासाम में क्या हो रहा है, नागालड में क्या हो रहा है, मिजोरम में क्या हो रहा है। जब लोगों को तकलीफे होती हैं, उनकी ग्रिवांसिज को कोई सुनने वाला नहीं होता तो हालत खराब होती है। मैं कहता हूं कि यही हालत लहा ख में भी कभी न कभी हो सकती है।

लहाख के लोगों ने इस मुल्क के लिये बहुत खून बहाया है । 1947 में जब इस मुल्क पर हमला हुआ, कश्मीर में इंवेड सं भ्राये थे तो लहाख के लोगों ने उनका मुकाबला किया था ।

MR. DEPUTY-SPEAKER: Please complete it. You are not coming to national issues. You are still in Jammu and Kashmir only. And you are not speaking about the entire Jammu and Kashmir, but only about Ladhak. Please complete. Your own Party Members will be deprived of their chances.

SHRI P. NAMGYAL: I am going to complete, Sir.

उसके बाद 1962 में जब चीन ने इस मुक्क पर हमला किया तो उस वक्त भी लद्दाख के लोग ग्रागे बढ़ कर लड़े थे। फिर पाकिस्तान ने 1965 में हमला किया उस वक्त भी बहां के लोगों ने इस मुक्क के लिये खून बहाया। 1971 की जंग में भी वे लड़े। यह सारी हालत ग्रापके सामने हैं। यह सब होते हुये भी हमारी बहां कोई सुनने वाला नहीं है।

वहां पर फार्योरंग करने के बाद पुलिस ने लूटमार गुरू कर दी । यह लूटमार दिन रात चलती रही । कोई देखने बालां नहीं था। वहां पर रेप हुये, घरों के दरवाजे

भौर खिड़िकयां तोड़ डाली गयी। घरों में बच्चों भौर श्रौरतों की पिटाई की गयी, सामान को बर्बाद किया गया। लूट मार किया गया

इस वक्त वहां पर हालत यह है कि यह जितने हमारे भी पोलिटिकल प्रिजनसे हैं, जो लोग पकड़े गये हैं उनको जमानत पर नहीं छोड़ा जा रहा है। चीफ जुडीशियल मेजिस्ट्रेट एस० पी० और डी० सी० से पूछता है कि जमानत पर छोड़ या न छोड़ू। इस तरह की वहां के कानून की हालत है। इस वक्त भी वहां पर धरना जारी है। औरतें भी धरने पर बैठी हुई हैं।

जो लोग जेल में हैं उनको मिनिमम फेसिलिटीज नहीं दी जा रही है। पानी तक नहीं दिया जा रहा है। हालांकि ये लोग ज्यूडिशियल लाक-श्रप में हैं। सरकार को चाहिये कि उनको मिनिमम फेसिलिटीज दे।

वहा पर कभी-कभी तो माइनस 20 तक टेंप्रेचर हो जाता है, लेकिन हीटिंग ग्ररेंजमेंट तो दूर उनको कम्बल तक नहीं दिये गये हैं। खाने के लिये उनको कुछ नहीं दे रहे हैं। टाउन से काफी दूर लोगों को रखा है ग्रीर उनके रिक्तेदारों को वहां पहुंचने के लिये ट्रांसपोर्ट नहीं मिलता है।

इन सब हालातों को देखते हुये मैं सरकार से अनुरोध करूंगा कि किसी न किसी मिनिस्टर को जरूर वहां पर फौरन जाने की जरूरत है नहीं तो हालात और अधिक खराब हो सकते हैं। मैं होम-मिनिस्टर साहब का मशकूर हूं कि वे पिछले दिनों गये थे, लेकिन मौसम खराब होने की वजह से वहां नहीं जा सके। अबस मैं उनसे गुजारिश करूंगा कि वे किसी को वहां पर अवश्य भेंजें। नहीं तो लोगों का आप पर से विश्वास उठ जायगा। में केवल सरकार से ही नहीं बल्कि पूरे सदन से भ्रपील करता हूं भार विरोधी दल से भी भ्रपील करता हूं कि वह भी भ्रपना नुमाइंदा भेजे।

श्राप दख लोजिए जो हमारा एग्रीमेंट है। ग्रगर ग्राप कहें कि हम गल्लो पर हैं तो हम मानने के लिए तैयार हैं। ग्रगर हम गलतो पर नहीं हैं तो जन्मू-कश्मीर सरकार से कहा जाए कि जो एग्रीनेंट हुन्ना है इसको इंप्लीमेंट करे। इससे ज्यादा हम कुछ नहीं चाहते हैं

इसके शाथ ही जों प्रसिद्धेंट साहब का ऐड़स है उसका म समर्थन करता हूं। [شری یی - نام گیال (لداخ) : جناب ڈیٹی اسپیکر صاحب - کل جب میں بول رہا تیا تو میں یہاں پر فلانس کے ڈسٹری بیوشن کے بارے میں بتلا رہا تیا - لداخ کے دو ڈسٹرکٹ - لیہہ اور کارگل میں وہ فنڈ کو آبادی کے بیسز پر ڈسٹری بیوٹ کرنا شروع کئے تیے اسی سے موجودہ جھگوا شروع ہوا . . . . .

SHRI GHULAM RASOOL KOCHAK: (Ananinag): On a point of order.

MR. DEPUTY-SPEAKER: What is the Point of Order?

SHRI GHULAM RASOOL KOCHAK: He is talking a about law and order.

MR. DEPUTY-SPEAKER: Under what rule are you raising the point of order?

SHRI GHULAM RASOOL KOCHAK: 376.

MR. DEPUTY-SPEAKER: There is no point of order.

SHRI GHULAM RASOOL KOCHAK: I have a right to raise my point of order

MR. DEPUTY-SPEAKER: There is no point of order.

SHRI GHULAM RASOOL KOCHAK: I should be given opportunity to answer every issue; I will take one hour.

MR. DEPUTY-SPEAKER: Order please. There is no Point of Order.

MR. Namgyal to continue his speech.

شری پی - نام گهال : **قها**لی اسههام

صاهب آپ کو پته هي ه که کاټکل فأرمولے میں ۱۰ پرسهامی هاپولهشن ہر ویتیم دی گئی ہے لیکی وہ جنون و کشتیر مهی آیهلی کیهل آیهی هے کہونکہ جب شہم صاحب ہاور مهن آئے تو انہوں نے کہا کہ گاڈار فارمولے کے مطابق ۲۰ پرسیلت باپولهشن پر ویگهیم هے جب که جمون و كشمير مين پاپوليشن كم هے اور ایریا زیادہ ہے - انہوں نے نیشلل قبولهميلت كاونسل أور يلانك كميشور کے ساملے اس فارمولا کے خلاف آواز الهایا اور ایے مقصد میں کامهاب هو کئے - اب جنوں و کھیھر پر کاڈکل فارسولا أيهلي گهبل نهين هے جو فلدس اید کو ملکه ههی وه ویآده تر ایریا بهکورة نهس اور غربت کے لصاط ہے ملتے میں لیکن اس چھو کو انہوں نے دھیم اور کارکل کے لگے لاگو تهمی کها اور کها که وهان باپولهشی کے مطابق ملے کا کھونکھ لدائم میں

آبادی کم <u>ھے</u> - اسی بات کو لے کر 1949ع میں جھ~~کوا~~ شروع ھوا -

جب یه باتین شرو*م* هولین تو هم نے کہا که آپ سهلار سے پاپولهشن کے بیسو پر ٹیوں بلکہ ایریا کے بیسو ير يهسه لهاي ههن تو همارا ايريا تو یوں استهمی کا ۱/۳ نحصه هے هم کو بھی اسی حساب سے پہست مللا چاهئے - همارا یه مقصد نبین تبا که ستیت کی ۱/۳ ایریا کے حساب سے هم كو فلاس ملين بلكه ايريا ۽ پایولیهن و قسالهاس اور فریت کو خهال میں رکهہ کر فلکس دئے جانا چاهنهی - هم بهت فار فلنگ ایریا میں بستے هیں همارے ایک طرف چائنه هے دوسری طرف پاکستان ههن-لهكن همان باتين كو لههن ماتا گها ارر ۱۹۸۰ع میں یہیں سے جھگڑے کا آغاؤ هوا - لدائم مهن اس سوال كو لے کر ایجی ٹیشن ہوا۔ ہم نے ۲۷ ہوائلٹس کو لے کر اپنی مانکیں پيه کين - جن مين تين چار مهجر اشرز تھ اور کچهه جهراتے جهواتے مسئلے تھے - ای میں ایک پواٹلٹ یه تها که سارے لدام ایربگے کو شهدولد الرائبس قائلير كها جائے -ريجلل اوتونومي ود إن دي اسِلهت آف جموں و کھمیر کانسٹی ٹیوشن خاص طور سے فائلیلشل میٹوس میں دي جائي جس مين لا أيات آردر شامل نههن دها - هم اس مهن

ایدمنستریدی کی بات کمهی نهین ِ کہی ہے ۔ ابھی کل ھی جنون کشمیر اسمبلی میں گورٹر کے ایڈریس پو جواب دیتے ہوئے وہاں کے فالليفس منستر شرى تنى- تني- تهاكر لے همارے بارے میں بہت تسارتھ نهکتس پیش کئے هیں جو أب كے اخباروں ميں شائع هوات هين - مين سنجهدا هون اس طرح کی ہاتوں سے ساری دنھا اور ملک میں فلط فہمی پیدا کرنے اور گمراہ کرنے کی کوشھی کی گگی ھے - انہوں نے کہا ھے لدائے کے لوگ سهپریت کیبنیت کی مانگ کرتے هيس - ية بالكل فلط بات هـ - أور آپ اجارت دیں تو میں ان ہاتوں کو پوھه کو سانا سکتا هوں - الہوں نے یہ بھی کہا ہے کہ شہتیرلڈ ترائیس کے ہارے میں پرائم منسار صاحبه کے سانہء بات چیت کی تھی اور انہوں نے پی - ایم - بھی یہ کہا ہے که یه نهیں هونا چاهائے انہوں نے (پرائم مقستر نے) اس کو نہیں مانا هے - مجھے ہوا افسوس هے . کہ شری تھاگر نے اس کو پرائم منسٹر کا نام لے کر ان کو بھی اس میں . قریک کرنے کی کوشعی کی هے جبکه یہ اشو ابھی ہوائم منسائر کے ساملے نہیں ہے کیونکھ کشبھر میں آراٹیکل ۳۷۰ کے تصت اگر سینگر کوئی قانين جمين كشبه مهن أهبائي . کرن چاہتا ہے تو اس کے لگے 3642 LS-12.

ایپلیکیشن آرقر چاهکے - استیت گورنمهات کا کلسینت چاهیے - جب أستهت كورنمهنت وكمهنث كريكى که سیم ایلد سیم قانون جموں و کشمهر مين لاكو كرو تب جاكر پريزيةيلشيل آرةر کے تحت جنوں کشنیر میں سینتر کا قانون ایبلی کهبل هوتا هے -أبهى تك كوئى سناره يرائم منستر کے ساملے یا ہوم منستر کے ساملے نہیں آئی ہے اور هوم منستر صاحب نے اس هاوس میں دو تین بار **تینائی کیا ہے۔ ک**ه کوئی ایسی ريكمينڌيشن هے لهذا مين سمجهتا عوں کہ جو استیتمینت دیا ہے -ولا سارے فیکٹرس پر بیس نہیں کرتا ھے - اور وہ سارا دستورئد ھے -

میں یہ کہنا چاہتا موں کہ كهيئيت سب كبهتي اور لدام ایکشن کمیگی کے درمہان جو ایگرہمینت هوا هے اس کو امپلیمیلت کرنے کے لگے هم نے کہا تها - جب کههلیت سب کمهتی للائع أئى تبى تو يه ايگريمهلت هوا تھا جس کے لئے هم يہاں تک تيار هین که پرائم منستر کی تیادت مین یا هوم ملسار کی قیادت میں ایک کبیٹی بنے جس کے لئے مهن أبرزيشن لهذر سے بهی گذارش کروں که وا بھی اس میں نوسیلٹتہ ھوں اور وہ کمیٹی یہ دیکھے کہ جو ایکریمینت هوا هے اس میں کیا کھا [شری پی نام گهال]

وقدے هوئے هيں - وہ بھی اس ايكريميلت كو پوهيں - اور ديكھيں كه هم لوگوں نے كيا كيا قيمانة كيا آ جائيں كے ساملے سارے فيكٹوس آ جائيں كے ميں اس پر اور زيادہ كه جو لكهه كو ديا هے اس گو امهليميلت كرنا چاهئے - فقدس كے بارے ميں كيا كيا كيا گيا هے ايكويميلت ميں ميں پوههكو سانا جاهتا هوں -

MR. DEPUTY-SPEAKER: Which Cabinet Sub-Committee are you referring to?

SHRI P. NAMGYAL: This is the agreement reached between the Jammu & Kashmir Cabinet Sub-Committee and the Ladak Action Committee.

MR. DEPUTY-SPEAKER: You can take something out of it and talk on those lines. But don't read out those agreements.

SHRI P. NAMGYAL: I want to read out only the relevant portion.

MR. DEPUTY-SPEAKER: You need not read it out. You should not mention here the decision of the Jammu & Kashmir Cabinet Sub-Committee.

SHRI P. NAMGYAL: There is no seccrey about this agreement, Sir, and

MR. DEUPTY-SPEAKER: Have you given a copy of it to the Speaker and taken his permission to read it out?

SHRI P. NAMGYAL: No, Sir. But if you permit I will place it on the Table of the House.

MR. DEPUTY-SPEAKER: You can take the idea from it and speak on that

basis. You can speak in a general way.

SHRI P. NAMGYAL: I will place it on the Table of the House

MR. DEPUTY-SPEAKER: No. You can speak something by taking some ideas from them. Now, we are having a general discussion on the President's address.

چری پی - نام کیال : جاب میں یہ چاہ ہوا تہا کہ ہاوس ایندائنڈ ہو جائے کہ واقعی میں کیا چیز ہوز روز فاط اسٹیٹیڈٹ اسٹیٹ کورنمات کی طرف سے اسٹیٹ کورنمات کی طرف سے ہم نے جو ربحال آتونومی کی جو بات کہی ہے وہ قیوالیمیات آمیٹرس بات کہی ہے وہ قیوالیمیات آمیٹرس الگ کونے کی بات نہیں کہی ہے - لدانے کو الگ کونے کی بات نہیں کہی ہے - لدانے کو الگ کونے کی بات نہیں کہی ہے - لدانے کو الگ کونے کی بات نہیں کہی ہے - لدانے کو الگ کونے کی بات نہیں کہی ہے - لدانے کو الگ کونے کی بات نہیں کہی ہے - لدانے کو الگ کونے کی بات نہیں کہی ہے - لدانے کو الگ کونے کی بات نہیں کہی ہے - لدانے کو الگ کونے کی بات نہیں کو رہے ہیں کو رہے ہیں کو رہے ہیں کو رہے ہیں کو کونے کو اللہ کونے کی بات کو رہے ہیں کونے کو کونے کی بات کو رہے ہیں کونے کی بات کو رہے ہیں کونے کی بات کو رہے ہیں کونے کی بات نہیں کونے کی بات کونے کی بات نہیں کونے کی بات کی تحت ہی بات کونے کی بات کی بات کونے کی بات کونے کی بات کونے کی بات کی بات کی بات کونے کی بات کی بات کونے کی بات کی با

میں یہ پہلے بھی کہہ چکا ھوں ۔
اور اب پھر کلیر کہنا چاھتا ھوں ۔
اس لئے یہ قسٹرت فیکٹس جو جموں اور کشمیر سرکار پریس میں دے رھی ہے اور اسمبلی میں بھی دئیے گئے ھیں ۔ یہ صحابح نہیں ہے اس لئے میں اس ھارس کے سامتے یہ بات رکہنے جاتا رھا تھا ۔

Jammu and Kashmir.

اسی طرح سے شیڈیولڈ ٹراکیس کے بارے میں انہوں نے ھمارے پاس لکھے کر دیا ھوا ھے - کہ وہ

اس کے بعد انہی تیمانڈس کو پریس کرنے کے لگے ۲۴ جانوری کو ایک جارس اس جگه پر جا رها تها جهان تون اوكل الهدرز بهوك هوتال یر تھے اس پر پرلیس نے ان پرووکڈ اور وتهاری وارنگ فالرنگ کی جب بہی قائرنگ کرنا ہوتا ہے تو پہلے وارندگ دی جاتی ہے پھر ھوائی فاگرنگ مرتی ہے اس کے بعد گراونڈ میں ریاتم فائرنگ تانگوں کے حصے مهن کرنا هردا هے لیکن وهاں پر پولیس نے اس طرح سے فائرنگ کی که بندرتوں کو دیوار پر رکھ کر جیسے که تارکیت يو فائرنگ کي جاتي هے - پوليس کی پہلی گولی سے دہلا آدای مرا دوسری گولی ہے۔ دوسرا آدمی مرا ارر تیسری گرلی سے تیسرا آدمی زخمی هوا ان دساویمی نهنت فائرنگ شروع هو گیا - پنچاس ساتهه گولهان چلائين گئي- اور بهت سارے لوگ زخمی هوئے -

ان سب کے لئے وہاں تو همیں كوئى پوچهد والا نهين هے - استيت گورنمهنت سے تو هم کچهه ایکسههکت نهیں کر رہے ہیں - اگر استھت میں جنگل کا قانون چلتا ہے تو یه سینتر کی ذمهداری بنتی هے ـ که وہ وماں کے حاات کو دیکھے آج آسام میں کیا ہو رحما ہے ، ناکالیلڈ میں کیا ہو۔ رہا ہے ، میزوروم میں کیا هو رها ہے ۔ جب لوگوں کو

استرونكلي ريكمهلك كريريك - سيلترل گورنمینت کو که ادائے کے لوگوں کو شيڌيولڌ ٿرائيس ذكلير کيا جائے اور لدائے کا جو یہ اشو هے اس کو سههريتلي ليا جائے ًا -

تیسرا یه اشو تها که جو انهوں نے تى لىيتيش كىيش بنايا ھ جموں و کشمیر گورنمینث نے جو تى لىيتىش كىيش مترر كيا ھے تو أس مين يه كها تها كه جب بهی یه موقع آئے ا تو لدانے کی اسمهلی کانسٹی ویٹسی بچھانے کی بات پر غزر کیا جائیکا - یه سانی بائهن هين - يه شيڌيولڌ ٿوائيس لا مين الله تها جوكة وهان كا بهمت امهررتفت الله هے - اور جس پر انہوں نے ایکریمیات کیا تھا اور جس کے ہارے میں انہوں نے قسائد بھی کیا تھا ۔ ھم آلوگوں کا یہی كهنا تها كه جو ايكريمهات هوا ه اس کو پورا کرو - جب یه وعدے پورے نہیں کئے گئے تو اسی مسلم کو لے کر دسمبر ۱۹۸۱ع میں ایجی تیشن شررع هوا ارر ۱۵ جدرری ۱۹۸۲ع کو همارے تینی لهدر نے تنماند کو پریس کرنے کے لئے ان تینینے منکر استرائک کی اور آگے چل کر ان کی حالت خراب. ھوئی -

[شری پی نام گهال]
تکاینیں هوتی هیں الکی گراویلسز
کو کوئی سلنے والا نہیں هوتا تو
حالت خراب هوتی هے میں کہتا
هوں که یہی حالت لدائے میں بھی
کبھی نه کبھی هو سکتی هے -

لدائے کے لوگوں نے اس ملک کے لئے بہت خون بہایا ہے ۱۹۳۷ء میں میں جب اس ملک پر حمله ہوا کھمیر میں ان ویڈرس آئے تھے تو لدائے کے لوگوں نے ان کا مقابلہ کہا تھا ۔

MR. DEPUTY-SFEAKER: Please complete it. You are not coming to national issues. You are still in Jammu and Kashmir only. And you are not speaking about the entire Jammu and Kashmir, but only about Ladhak. Please complete. Your own Party Members will be acprived of their chances.

SHRI P. NAMGYAL: I am going to complete, Sir.

اس کے بعد سنہ ۱۹۹۱ع جب چین نے اس ملک پر حمله کیا تو اس وقت بھی لدائے کے لوگ آئے پرھم کو اس پرھم کو لوگ آئے نے 1940ء میں حمله کیا اس وقت بھی وہاں کے لوگوں نے اس ملک کے لئے خون بہایا ۱۹۷۱ء کی جلگ میں بھی وہ لوے - یہ ساری حالت آپ کے سامنے ہے - یہ سب ہوتے ہوئے بھی ہماری وہاں کوئی سانے ہے - یہ کوئی سانے ایک اسانے ہے - یہ کوئی سانے - یہ کوئی سانے - یہ اسانے ہے - یہ کوئی سانے - یہ کے - یہ کوئی سانے - یہ کوئی اسانے - یہ کوئی اسانے - یہ کوئی الی اسانے - یہ کوئی اسانے - یہ کوئ

وهاں پر فائرنگ کرنے کے بعد پولیس نے لوت مار شروع کر دی یہ لوت مار شروع کر دی یہ لوت مار شروع کر دی یہ کوئی دیکھنے والا نہیں تھا وهاں پر ریپ ہوئے گہروں نے دروازے اور کھڑکھاں تور قالی گئیں – گہروں میں بچوں اور عورتوں کی یٹائی کی گئی – سامان کو برباد 'رکھا گیا – لوت مار کیا گیا –

اس وقت وهان پو حالت یه هے که چتلے بهی همارے پولیڈیکل پرزنرس هیں جو لوگ پکڑے گئے هیں آن کو ضمانت پر نهیں چهورا جا رها هے - چیف جوڈیڈیل محبسڈریت ایس- پی- اور دی- سی- سے پوچھٹا هے که ضمانت پر چهرزوں سے پوچھٹا هے که ضمانت پر چهرزوں یا نه چهرزوں - اس طرح کی وهان یا نه چهرزوں - اس طرح کی وهان بهی وهان پر دهرنا جاری هے - عورتیس بهی دهرنے پر بھٹھی هوئی عورتیس بهی دهرنے پر بھٹھی هوئی

جو لوگ جیل میں هیں ان کو ملی میں فیسلیٹیز نہیں فی جا رهی ہے - پانی تک نہیں دیا جا رہا ہے - حالانکہ یہ لوگ جوتیشیل لاگاپ میں هیں سرکار گو چاہئے کہ ان کو میلی م فیسیلیٹیز دے -

وهان پر کیهی کیهی تو مالیاس ۱۴ تک لیمهریچر هو جانا هے ۳۰

الهكن هيتلك أريجميلت تو دور ان کو کیپل تک نہیں دئے گئے هیں - کیانے کے لئے ان کو کھیہ نہیں دے رہے میں ۔ تارن سے کافی '' دور لوگوں کو رکھا ہے اور ان کے رشتهداروں کو وہاں پہونچانے کے لئے ترانسهورها نهين ملتا هـ -

ان سب حالاتوں کو دیکھتے ہوئے مهن سرکار سے آئورودھہ کروںگا۔ کہ کسی ته کسی مقسٹر کو فیروز وہاں ہی۔ فرواً جانے کی ضرورت ہے نہیں تو . حالت ارر ادهک خراب هو سکتم هين - مين هوم منستر صلحب كا مفکور هوں که وہ پنچھلے فاتوں گگے تھے۔ لیکوی موس خراب ہونے کی وجه سے وہاں نہیں جا سکے - اب میں ان سے گذارہی کررں کا که وہ کسی کو وهال پر اوشهه بیهمهین -نہیں تو لوگوں کا آپ ہر سے وشواس اتبه جائه کا -

میں کیو*ل* سرکار سے ھی۔ انہیں آ ہلکہ ہورے سدن سے اپیل کرتا موں . اور ورودهی دل سے بھی اپیل کرتا هون که ولا یهی ایلا الماللدلا. - ሁኔምቆዘ

آپ دیکهه لیجئے تو جو همارا ایگرینیٹنٹ ہے اگر آپ کہیں که هم فلطی پر هیں تو هم مانلے۔ کے لئے تیار میں اگر مم فلطی پر لییں میں تو جنوں کشتیر سرکار سے

كها جائے - كه جو ايكريدهات هوا <u>ھے اس "کو امهایسینٹ کریں اس</u> سے زیادہ مم کچہم نہیں جامتے

اس کے سانهه هی جو پریزیڈیلٹ صاحب کا ایڈریس ہے اس کا میں سيرتهن كرتا هون -]

GEETA MUKHERJEE SHRIMATI (Panskura): Sir, I rise to oppose the Motion of Thanks moved by hon, Ranga Ji, with personal apologies to him.

The principal reason for my opposition is that the overall picture presented in the President's Address does not tally with the experience of the comman. In paragraph 2 of the Address, the year 1981-82 has been called a year of further consolidation. If it is to be admitted that the year 1981-82 was a year of consolidation, then from the common man's experience, it is a year of consolidation of a different type very different from that envisaged in the Address.

Sir, to the common man, the year 1981-82 is a year of consolidation of monopoly profits, a year of consolidation of the so-called free market operation, i.e., operation by black money, a year of consolidation of the multi-national tentacles on our national economy, a year of consolidation of debt trap laid down by the huge IMF loan, a year of consolidation of subversion of selfreliance, a year of consolidation of the draconian powers in the hands of the ruling party to suppress the toiling people, a year of consolidation of the anti-people internal policies of the Government, and a year of consolidation of the drive towards dynastic rule and subversion of the Constitution

For the toileting people, what has consolidated in the year 1981-82? Grave anxiety and anguish have consolidated in the minds of the millions; anxiety

(Shrimati Geeta Mukherjee)

of the house-wife for the frightful prospect of reeling price rise, despite Government's claims of containing inflation, anguish of the agricultural labourers for less food and less working days in the year, and the anguish of the peasantry for unremunetative price for their produce and anguish of the poorer peasantry for having been consolidated below the poverty line!

But, Sir, apart from the anxiety and anguish, another thing is also being consolidated; and it would be better for the ruling party to come out of the ostrich-like complacency to recognize that simmering and smouldering anger which is being consolidated in the hearts of India's teeming, toiling milions.

But the President's Address fails to take cognizance of all these and most of the hon. Members speaking from the other side are either totally oblivious to these developments or feign to do so. Otherwise, Sir, how can it be explained that in paragraph 21 of the Address, a disdainful reference, is made of frittering away of national energies "on agitation engineered by sectional interests"? Otherwise, how can speaker after Speaker from the Treasury benches refer to the heroic action of the Indian working class in the nation-wide general strike for their own urgent demands, as well as those of the peasantry and agricultural labourers and other consumers, either as a failure or as a subversion of production? How is possible? If 19th January was a failure, why did the cities of Bambay and Calcutta, the industrial nerve centres of the country come to a standstill, and appear as a holiday cricket ground according to some of the leading national dailies. Why did Patna Town and inumerable other big or small towns or townlets observe bundh in sympathy with the industrial general And as has already been asked in the House, why were 50,000 to 60,000 arrested in connection with the January 19 action? And if the action failed totally, as claimed in the official media and from the Treasury benches here, then why are the spate of victimizations coming in, as the after-math? You cannot say at the same breath that the strike failed and the production was subverted. The reality is that the 19th January strike was a powerful demonstration of the smuldering anger which the ruling party does not want to recognize.

And why should there not be anger?

Look at the complacent claim in paragraph 2 of the Address—rate of inflation was substantially curtailed

What is its impact on an ordinary house-wife's life? Even according to Government's own Economic Survey Review dated December 2-these are mostly under-statement-on Novem ber 14, 1981 she had to buy onion 95.9 per cent dearer compared to November 15, 1980, chillies 97.9 per cent dearer, fish 46.9 per cent dearer, maize 16.9 per cent dearer, bajra 146 per cent dearer, jawar 12.5 per cent dearer, tea 10.8 per cent dearer, and tea 10.4 per cent dearer

Claims have been made of improved performance of infrastructure. Power generation is state to have increased by 11.3 per cent between April 1981 and January, 1982. What is the guarantee of its steady growth in the background of the admission by the Power Ministry itself recently that there would be a 60 to 70 per cent shortfall in the targeted 3,120 megawatt new generation capacity installation this year, widely reported in all the papers?

15 hrs.

Moreover, what is the overall situation of industrial growth? The National Council of Applied Economic Research in the guarterly review (Jaly to October, 1981) stated that in July the industrial production had increased by 10.2 per cent over the previous month, but in August the increase was only 9 per cent in September, 8.6 per cent and in October 7.5 per cent. In plainwords, it is going down Aud the NCEAR is not a leftist organisation!

Address (M.)

Thanks to better monsoon and of course the tenacity of the farmers the foodgrain production is expected to increase. It is claimed to be 132.9 million tonnes in 1981-82. But why does not the Address refer to the fact that the target was 138 million tonnes? 11 has been claimed that tertilizer production will increase this year. But why does the Address not state that the annual growth rate of the use of chemical tertizers has comparatively declined? Does it not reveal anything that while the annual growth rate of the same in 1978-79 increased by 19.3 per cent over the previous year, in 1979-80 it increased only by 2.7 per cent, and if that is considered to be due to draught, in the year 1980-81 when there was no draught the increase was only 6.1 per cent, i.e; 1978-79 rate? It the nowhere near growing impoverishdoes reveal the ment of the peasantry due to unfavourable terms of trade, due to unremunerative price of their produce And is it not a fact that by the end of 1980 the peasantry along dowest rung of the with agricultural labourers and the urban poor has been pushed below the swelling the ranks of poverty line those below the poerty line to 50.82 per population? 1981-82 will cent of the make it even worse.

Para 13 of the Address claims that "the Government is vi'ally concerned with the welfare of the workers". The Address has reminded us that the year 1982 will be observed as Productivity Year by the Government. In this socalled Productivity Year what are the 'welfare' measures adopted and proposed for the workers? Apart from what has been already observed by some of my colleagues in the Opposition extension of N.S.A: to 16 sectors -in fact to all sectors virtually-there is a reported directive of the Finance managements of Minister that the the public sector enterprises in coal, steel and of BHEL are not to start any fresh wage revision negotiations. The net upshot is that when some of the wage agreements expire in 1982 there would be a wage-freeze. Private sector would naturally go half a league onwards. It is being said that

the wages will be linked with productivity. But does productivity depend only on workers? Are not there so many factors like power shortage, raw material availability etc., which are beyond their control? Moreover. in the monopoly market condition do not many industrialists prefer shortage when shortage pays better? Is it under the workers control? Without settling these questions, linking productivity with wage will be a welfare measure" for the worker indeed!

The Address claims "greater social justice". What social justice is there in reducing the worker's real wage with a vengeance knowing fully well that between 1970-71 and 1978-79 the share of wage incomes in the total factor of payments in the manufacturing sector declined from 58 to 54 per cent while profits and dividends increased between 1972-73 and 1978-79 to 28.8 per cent from 25.5 per cent. And by 1981-82 the wage percentage has further deteriorated while the profit percentage has substantially increased. It is evident from the latest Economic Times Survey dated 25th May, 1981 which stated that the gross profit of the 101 largest private sector companies increased by 15.3 p.c: in 1978-79 and 19.4 p.c. in 1979-80: That this trend is further consolidated can be seen in some of the company profits in 1981 over 1980, in this period Premier Auto Profits increased by 129.7 p.c: TISCO's profit by 108.8 p.c.; and Mukand Iron's profit by 67.6 p.c.: Wages freeze for workers and all-out encourgement for profit for the big capitalists-social justice ideed!

According to the President's Address. the revised 20 point programme is supposed to provide the basis for further growth along with stability and greater social justice-para 2- and is supposed to impart greater dynamism to some key social and economic programmes included in the sixth planpara 145. For lack of time, I give only one illustration which will debunk the proposition. While the sixth plan fixed FEBRUARY 26, 1982

367

(Shrimati Geeta Mukherjee)

1981-82 as the target year for completing taking possession of the surplus land, and completing the distribution of the same, the revised 20 point programme has pushed back the target year to 1985. And I believe, land reform was considered a key socio-economic programme. The revised 20 point programme is dynamic indeed, but in reverse gear!

If dynamism was, lacking in laid reform, it was offset by dynamism in making the door wide open for foreign private capitalist collaboration for luring IMF. The number of foreign collaborations rose from 262 in 1979 to 576 in 1980. And surely in 1981 it has flowered even more profusely. This is the situation with the slogan of selfreliance, which has again been repeated in the Address

And, political stability? The President in his Republic Day message said,

" In the faithful working by all of us of the constitution... lies the guarantee of the nation's political stability"

For obvious reasons, he cannot repeat all this in this Address. But sometimes unsaid words are more potent then the words said. According to the yardstick of his Republic Day message, can the claim of political stability made in this Address be sustained after what is happing in Kerala where the Speaker is propping up the minority Government or after what is happending in West Bengal where by hook or by crook the elections are these sought to the postponed? Are acts consistent with the spirit of our Constitution? Does not the brazenfaced defence of the idea of Presidential form of Government by a stalwart of the ruling party in this very debate—Shri Janaganath Rao is not here—go contrary to the guarantee to the nations political stability"? Mr. Rao has come. I think he has followed the Republic Day message of the President!

A few words about law and order. I want to bring one case to your notice very seriously. In U.P: in the constituency of Shri Jharkhande Rai our member who is today ill, there was a comrade of ours? I am sorry to say "was". He was a very good comrade-Shri Ram Senahi Roy. He belonged to village Khaira Mohammadpur in Ghosi constituency, District Azamgarh. am sorry to tell you that in the name of encounters with dacoits, dragged from his house at night and was shot dead point blank.**

It is a serious affair.

If the murder of 960 Harijans be in 1980-81 is a national shame, surely the bigger share of the shame has to be borne by the ruling party. Sir. they have asked for cooperation. If the ruling party cooperate with the teeming millions, with the toiling millions of the country, they will automatically get our cooperation. Some friends said that we are not saying what the Government should do for getting our cooperation. Here are some of our proposal for that: Strengthen the antiimperialist content of India's non-aligned policy. Withdraw NSA and ESMA. Give up the drive towards Presidential form of Government Cancel IMF deal. Stop penetration of multi-national corporations. Restructure Centre-State relations to expand the powers and resources of the states. Take stringent action against black money. Nationalise monopoly houses foreign companies and foreign trade.

Take over wholesale trade in foodgrains and essential commodities and distribute the same at fair price. Give a fair deal to workers by dropping the idea of wage freeze, guaranteeing needbased minimum wage and stopping layoff, lock-out and closures. ment land reform on war-footing, guarantee employment and minimum wage

^{**}Expunged ag ordered by the Chair,

to agricultural labourers and remunerative price to peasants. Include the right to work in the Constitution as a fundamental right. Stop atrocities on Harijans, scheduled tribes and weaker sections. Take effective steps to root out corruption.

MR. DEPUTY-SPEAKER: Another 20 point programme!

SHRIMATI GEETA MUKHERJEE: This is the platform for cooperation. This is the platform given by the teeming millions. Since it does not agree with the President's Address, I am sorry to oppose the Motion of Thanks.

SHRI RAJESH PILOT (Bharatpur): Sir, I rise to support the motion moved by our very senior colleague. Prof. Ranga. Thave been listening to the speeches from both sides. Honestly speaking, the idea which arose in my mind was, anywhere if different teams are there, they do appreciate each other's point. After a goal is scored in football or hockey or after a sixer is scored by a cricketer, they go to the opposite side and express their appreciation. But in this profession of politics. I have seen in these last two years, none of the points has been appreciated by this opposition. I fail to understand this. In two years, have we not done even a single thing which is good? Have we not taken any action which is in the interests of the nation? I fail to understand how nobody from that side has said that even 0.1 per cent of what has been done by this Government is good. This is my own assessment and that is what I have been thinking about. This profession seems to be very different from the common thinking of the citizens here. Yesterday, I was listening to Mr. George Fernandes. He spoke about Bombay. He said that 2.5 lakh people were ready to be arrested but there was no place in jails. I failed to understand as to what was the necessity of mentioning that point, Jails are meant for anti-social elements. If required, the house of every anti-social element will become jail. But I am very sorry to say that if such type of feeling prevails in the country and if this is the attitude of the opposition, I do not know how far we can take our nation on the road of development.

It is very difficult for any noble person to praise himself or his institution or his party. Our Government have produced documents giving their achievements with fact and figures. Those documents are available with the opposition also. Instead of criticising the Government and saying that this Government has not achieved anything on any front, they must go on record and tell the Government that such and such figures are wrong. This type of negative attitude by the opposition should be avoided and they should think for the betterment of the nation.

The other day, I read an appeal by a very senior politician of this country. He writes in his appeal that my heart is for the Harijans'. I have read in the newspapers that people in his constituency could not vote for years. It was only in 1980 elections that they saw a ballot paper for the first time. How can such people who cannot look after the Harijans in their own constituencies, boast for the Harijans and give apeal to the nation that my heart is for the Harijans if I am not mistaken, one Harijan was to be elected as the Prime Minister of this country. I am very sorry to say that-I read in the newspapers—he was the only politician who said that a Harijan could never become the Prime Minister of this country. This is the attitude we politicians have get.

A senior Member, Shrimati Geeta Mukherjee has said that prices of chillies, rise and wheat have gone up. On the one hand, you say, give better price to the farmers and on the other hand, you say, give cheaper price to the consumers. How can it be possible? Look at our Government. They have given better prices to our farmers in respect of wheat, rice, sugarcane, etc. If you give better price to the farmer, can you give cheaper price to the consumer? It has to be in equal proportion. If you raise the price for the farmer, the consumer has to suffer

[Shri Rajesh Pilot]

to that extent. This doubletalk is damaging the nation. This double talk in the opposition should be stopped for the future of the nation.

MR. DEPUTY-SPEAKER: Why do you not permit double talk at least by the politicians?

SHRI RAJESH PILOT: Now, I would like the Government to take note of a few suggestions which I have in mind.

My first suggestion about communal riots is that by this time, the Government has been able to identify certain sectors or spots where communal riots are taking place. Although you have given instructions to the State Governments to form regional working groups to find out the causes, scientific and historical background of these riots, I request the Government to take strict action in this direction.

Our public sector undertakings have to play a very crucial role in the economy of the nation. We must pay a very high attention to these undertakings.

Every Government which comes into power, must talk about the farmer and the labour but does nothing about them. I would like to request our Government that whatever steps you take for their welfare in your own circumstances, please see that they must reach them. Whatever decision we have taken must reach those people for whom it is meant. They must get the benefit which the Government intend to give them. Let us not stop half way. They must be implemented very strictly so that the farmers get the help.

Coming to irrigation facilities and drinking water facilitie, I am sorry to say that even now, 34 years after independence, there are places where a person has to walk 8 km to fetch drinking water in States like Rajasthan and Madhya Pradesh. It is a very sorry state of affairs. Water is one of the prime necesities of human beings. So. Government must give top priority to

drinking water facility and also irrigation facilities in those few States, which are lacking them. For instance, the construction of the Rajasthan canal was being given top priority. But now it is lagging behind for want of finance. We have to give priority to these projects so that the irrigation facilities can be improved.

We have a lot of schemes to help the poor people, those whose income is below a particular level, like interest free doans and subsidies of different types. But I am sorry to point out that even though Government have so many schemes, they do not reach the common man in a proper shape. There is some flaw somewhere between the decision making and benefit receiving end. So, it should be ensured that whatever is given to the poor people reach them in a proper form.

I am happy to note that the Government have established the National Bank for Agriculture and Rural Development. This is a very good idea. It is a very good thing that they have decided to set apart a big amount for the betterment of the rural people. I would request the Government to take it up on a war footing so that development takes place at a faster pace.

The NREP and IRDP are very good schemes. We have to make them a success so that the nation can march on the road to development. But there are many obstacles in the way. For example, Government approve many schemes. Before the implementation has just started, there comes a stay order from the court and the entire work come to a halt. Government have to give serious thought to this aspect and find out a way by which this business of stay order can be tackled. Take the question of road building. Government approve the construction of a particular road; the very next day the matter is taken to court by some private party and a stay order is issued. There are cases where roads, the construction of which has been approved 15 years ago, could not be executed

because of such stay orders by the court.

After all, we have been elected by the people. The people have put the Government, rather the party in power, to rule the country. So, we must produce results removing all obstacles in the way. Because, we cannot tell the electorate after five years that we could not construct roads, or take up other development work, because of stay orders from the court. So, we have to find a solution where the stay orders will not be a hurdle to the execution of development schemes.

In the field of social justice, Government have to take measures to remove social evils like dowry. The removal of economic disparity should also be given top priority. Otherwise, these differences will not only continue but will get aggravated.

It is not easy to make progress in the field of development in a big country like ours. It takes a litle longer to correct the imbalances deliberately created and to march forward meaningfully. In spite of all the difficulties, the progress which has been achieved in the last two years is commendable, especially after the severe set back of the earlier three years.

As an obedient member, I want to conclude my speech within the time allotted to me. I conclude by supporting the Motion of Thanks to the President's Addres so ably moved by Prof. Ranga.

को सुन्दर सिंह (फिल्लौर) : डिप्टी स्पीकर साहब ---भ्रमल से दुनिया बनती है, जन्नत भी जहन्तुम भी. यह ख़ाकी अपनी फितरत से, न नूरी है न नारी है।

मैं सब से पहले हरिजनों के मसले को ही लेता हूं, क्योंकि टाइम बहुत कम है। हमारे जो सदस्य ग्रभी बोले हैं, बहुत

शान्दार बोले हैं, "ठाकुर हैं न।" उन्होंने हमारी काफ़ी मदद की है। मझे पता है कि कौन-कौन हमारे हितैथी हैं, लेकिन हरिजनों के साथ जो सूल्क हमा है, क्या हम उस को भूल सकते हैं। इस में ठाकूर का कुसूर नहीं है, मैं जमीदारों को बात कर रहा हं ....

थ्राचार्य भावान देव (ग्रजमेर) : ये अपनी ही पार्टी के हैं।

श्री सुन्दर सिंह : जो ग्राज सब से बड़ा जमीदार है वह ठाकुर है, राजपूत है ग्रौर इन्होंने ही हमारा सत्यानाश कर रखा है। लेंड रिफार्म ग्राया लेकिन इन्होंने नहीं होने दिया, जमीनें भ्रपने पास रखीं, न हरिजनों को दीं भ्रौर न छोटे जमीदारों को दीं। लेकिन नाम इन का लेते हैं, क्योंकि उनसे बोट लेने हैं। स्टेटों में भी यही हालत है, सब जमीदार छाये हुए हैं। हर एक आदमी कहता है कि किसानों को देना चःहिए, मैं पूछता हूं किसानों के सिवा किस को मिल रहा है, क्या हरिजनों को मिल रहा है ? एक मजे को बात यह है कि ये न कांग्रेस की कुछ देते हैं ग्रीर न कम्यूनिस्टों को देते हैं, लेकिन कम्यनिस्ट वाले भी उन्हीं का नाम लेते हैं। शेड्यूल्ड कास्ट्स ग्रौर शेड्यूल्ड ट्राइव्स को ग्राप ने भ्रलग-म्रलग कर दिया है, जिस की वजह से माज हमारे पास कोई लीडरशिप बाकी नहीं बची है। हम को इकट्ठा होना चाहिए था, लेकिन ग्रलग-ग्रलग होने से हमारी लीडरिशप खत्म हो चुको है जिस की वजह से लड़ाई होती है।

हमारे बाबू जगजीवन राम कहां जा बैठे हैं ? लोक दल में मिल गये हैं, उस लोक दल में जिस ने पिछले चुनाबों में हरिजनों को वोट नहीं डालने दिया । चौधरी चरण सिंह और देवी लाल ने हम को

(भाः सुन्दर सिंह जाः)

बोट नहीं डालने दिया। भाई, तुझे अगर आवा ही था, तो हमारी तरफ आ जाता। बाई चह्नाण जी आ गये, तुझे भी आ जाना चाहिए था। उधर तुम्हारी कोई सुनने वाला नहीं है।

हरिजनों में तभी जान ग्रा सकती है जब इन के भ्रन्दर लीडरिशप मौजूद हो। ज्ञानो जो, हमारे ऊपर रहम करो, भाप तो हमारे हितेषी हैं, ग्राप का ख्याल हमारी तरफ़ है। मैं जाटों की बात करता हुं-हमारे यहां पंजाब में यह कहानी है कि *ये तो भट्टम ही भट्टा बैठा रहे हैं। श्राज हमें जमीदारों से जो तकलींफ है वह किस वजह से है ? कांग्रेस शुरू से यह नारा लगाती रही---''लैंण्ड-रिफार्म, लैंड-रिफाम ।" लेकिन हुमा कुछ नहीं, न उन्होंने कुछ किया भीर न इन्होंने कुछ किया, सिर्फ हमारे साथ हमदर्दी दिखालाते रहे। ये जो 980 म्नादमी मर गये, हरिजन बेचारे मारे गये, इस के लिए कौन जिम्मेदार है ? इसंमें ज्ञानी जी का कुसूर नहीं है, कुसूर इन का है। अगर आप सिन्सीयर हों तो कोई कैसे हरिजनों को मार सकता है। प्राप के प्रन्दर सिन्सीयेरिटो नहीं है, इसी लिए हरिजन ग्राप को वोट नहीं डालते। श्री राम जेठमलानी को रंगा साहब कहते हैं कि हमें काग्रापरेशन दो। ग्राप को काम्रापरेशन दे कर क्या उन को मरना है ? यह सीधो सी बात है । वह म्राप को काम्रापरेशन क्यों देगा । हां, श्री मधुदंडवते जी से काभापरेशन लो, तो वह दे देंगे, लेकिन वह बिल्कुल नहीं देगा। क्यों नहीं देगा, क्योंकि उस को स्मगलर्स के केस सड़ने हैं।

MR. DEPUTY-SPEAKER: You can continue tomorrow. We have to take up Private Members Resolutions.

SHRI RAJESH PILOT: Some of the words in his speach should not go on record.

MR. DEPUTY-SPEAKER: I will go through the speech.

MR. DEPUTY-SPEAKER: The House will now take up Private Members' business.

COMMITTEE ON PRIVATE MEMBERS' BILLS AND RESOLUTIONS

THIRTY-FIFTH REPORT

SHRI T. R. SHAMANNA (Bangalore South): I beg to move:

"That this House do agree with the Thirty-fifth Report of the Committee on Private Members' Bills and Resolutions presented to the House on the 24th February, 1982",

MR. DEPUTY-SPEAKER: The question is:

"That this House do agree with the Thirty-fifth Report of the Committee on Private Members' Bills and Resolutions presented to the House on the 24th February, 1982."

The motiin was adopted.

15.31 hrs.

RESOLUTION RE. WELFARE OF CONSRUCTION WORKS— Conted.

MR. DEPUTY-SPEAKER: We shall no take up further consideration of the resolution re; welfare of construction workers moved by Shri M. M. Lawrence on 18th December, 1981.

SHRI M. M. LAWRENCE (Idukki): The construction workers in India are the most exploited lot of our working people. Though about 4 million workers are engaged in various activities of construction in several projects the rondition of these workers is miserable and shocking. There is no security of employment. As soon as the contract ends or the work is comple-